

Radosna MISIJSKI LIST vijest

„Pođite dakle i učinite
mojim učenicima
sve narode“ (Mt 28, 19)

Bio sam u zatvoru

Novo rođilište u selu
Rushooka

Apostolat molitve

Molimo da napredak robotike i umjetne inteligencije uvijek služi čovječanstvu.

Sadržaj

Uvodnik	Krist Kralj Svega Stvorenja poziva na ljubav prema svakom čovjeku.....	3
U središtu	Dijalog kao spremnost na susret.....	4
Iz života naših misionara	„Pođite dakle i učinite mojim učenicima sve narode“ (Mt 28, 19)	6
	Bio sam u zatvoru	8
	Novo rodilište u selu Rushooka	10
Intervju	Najdugovječniji hrvatski misionar.	12
Apostolat molitve	Apostolat molitve za studeni	14
Vijesti iz Crkve u svijetu	Nova enciklika pape Franje.....	15
Vijesti iz Crkve u Hrvata	Preminuo o. Luka Lučić	16
	Misijska nedjelja u Župi bl. Ivana Merza u Španskom.....	16
	Nosimo radosnu vijest.....	17
	Djelotvorna vjera i zauzeta ljubav u Župi sv. Vida.....	17
	Misijski tjedan u katedrali sv. Lovre	18
	Čitajmo <i>Radosnu vijest</i>	18
	Misionar don Ivan Stojanović gostovao u Župi Svete obitelji.....	18
Život jednog misionara	Od Tengrakalija do Čunčure	19
Misijski velikani	Otac Cosme Spessotto, OFM	21

Impressum **Izdavači:** Nacionalne uprave Papinskih misijskih djela u Republici Hrvatskoj i u Bosni i Hercegovini
Glavni urednik: vlč. Antun Štefan; **Zamjenik glavnoga urednika:** mons. Luka Tunjić
Godišnja pretplata: Hrvatska 90 KN; Bosna i Hercegovina 24 KM; europske zemlje 30 EUR; Australija 40 AUD; Amerika 40 USD; Kanada 40 CAD
Tisak: MMV-94 d.o.o.; ISSN 1331-1204

Darove za različite misijske namjene i pretplatu *Radosne vijesti* možete slati na adrese i račune:

NACIONALNA UPRAVA PMD RH
Ksaverska cesta 12a, HR - 10000 ZAGREB
 Tel. 01/5635-055
 E-mail: missio.croatia@misije.hr
 web: www.misije.hr

Kunski žiro račun:
 IBAN: HR6323600001101542876
 Model: HR99
 u polje "Opis plaćanja" navesti svrhu uplate

Devizni račun:
 Zagrebačka banka d.d., Zagreb
 IBAN: HR6323600001101542876
 SWIFT CODE: ZABHR2X
 Navesti svrhu uplate

NACIONALNA UPRAVA PMD BiH
Kaptol 32, BiH - 71000 SARAJEVO
 Tel./fax: 00387/33/667-889
 E-mail: missio.bih@bih.net.ba
 web: www.missio.ba

Račun u konvertibilnim markama:
 UniCredit Bank d.d.
 Račun primatelja: 3383202200897320
 Navesti svrhu uplate

Devizni račun:
 UniCredit Bank d.d.
 IBAN: BA393383204893626147
 SWIFT CODE: UNCRBA22; No. 48-32-936261
 Navesti svrhu uplate

Krist Kralj Svega Stvorenja poziva na ljubav prema svakom čovjeku

Svetkovinom Isusa Krista Kralja Svega Stvorenja završava liturgijska godina ciklusa A, a započinje vrijeme došašća i liturgijska godina ciklusa B. Nedjeljna liturgijska čitanja u studenome pripremaju nas za tu svetkovinu i govore o služenju, bdjenju i budnosti, jer ne znamo dana ni časa, te da će se od nas tražiti talenti koji su nam darovani. Oni koji budu iskoristili Božje darove, izražene u talentima, dobit će još toliko talenata, a koji ih budu zakopali i odbacili, oduzet će im se darovano i bit će bačeni u tamu, gdje će biti plač i škrgut zubi.

Piše mons. Luka Tunjić

U središtu našega kršćanskog života trebao bi biti Isus Krist – Kralj Svega Stvorenja, učitelj budnosti i bdjenja, koji je po cijele noći molio i budno pazio da izvrši volju Očevu. Isus je i učitelj služenja. Na Posljednjoj večeri apostolima je oprao noge te dao primjer da i oni tako čine, da služe i ljube bezuvjetno. Na pitanje svojih učenika: „Tko je najveći u kraljevstvu nebeskom“, dozvao je dijete, postavio ga posred njih i rekao: „Zaista kažem vam, ako se ne obratite i ne postanete kao djeca, nećete ući u kraljevstvo nebesko. Tko god se dakle ponizi kao ovo dijete, taj je najveći u kraljevstvu nebeskom. I tko primi jedno ovakvo dijete u moje ime, mene prima.“ (Usp. Mt 18, 1 – 5.) Kraljevstvo je nebesko u srcu djeteta, što znači da, tko prima djecu, prima Isusa, prima njegovo kraljevstvo. Isusove su to riječi i koliko god bile jednostavne, ponekad teške i nerazumljive, obvezuju nas te oslobađaju, pomažu očistiti naše srce, da nam lice zablista kao lice Božje, jer smo stvoreni na njegovu sliku. Isus, Bog i čovjek, nije samo govorio i propovijedao, nego i davao primjer i ljubio do kraja, do smrti na križu.

Vrijeme pandemije koronavirusa pogoduje povlačenju u sebe i u svoj svijet. No i u ovome teškom vremenu ne bismo smjeli zanemariti svoj odnos prema Bogu, sebi i bližnjima. Upravo nas kompleksnost ovog vremena poziva na budnost, na bdjenje i molitvu, na služenje braći i sestrama u nevolji te na korištenje darovanih talenata. Poziva nas na obraćenje, jer bez obraćenja ne može se steći srce djeteta. Posebno nas poziva da ne budemo zaokupljeni sobom, nego da „izademo iz

sebe, da se okrenemo prema Bogu i bližnjima, da dadnemo prigodu solidarnosti, služenju i posredovanju“. To su riječi pape Franje u poruci za ovogodišnji Svjetski dan misija. Vrijeme iskušenja koje proživljavamo potiče nas da si odgovorimo komu služimo, jesmo li pripravn i budni te kako i koliko molimo. Potiče nas također da pogledamo kako koristimo darovane talente, tko je naš kralj, komu i čemu se klanjamo, kao i imamo li srce djeteta ili je ono puno svega, ali bez dječje radosti i iskrenosti, bez potpuna predanja i povjerenja. Svatko od nas treba odgovoriti na ta pitanja, po mogućnosti na koljenima, pred svojim Bogom, jer on je kralj svega stvorenja i čeka nas u zajedništvu sa svojim Ocem.

Naši misionari pokazali su da imaju srce djeteta. Izabrali su Isusov put služenja, budnosti i nesebične ljubavi. Izabrali su sa siromašnima biti siromašni, s odbačenima i ostavljenima biti zajedno, gladne nahraniti, žedne napojiti, bolesne liječiti... Izabrali su ostati, spremni ljubiti dokraja, poput 40 misionara koji su prošle godine podnijeli mučeničku smrt. Izašli su iz sebe, svakodnevno pokušavaju pobjeđivati zaokupljenost sobom, okrećući se Bogu i bližnjima. Njihova djela govore više od riječi, jer govore srcem djeteta koje je zagledano u Oca, koji voli svakog čovjeka. Vjernici naših misionara osjećaju tu ljubav po nama i našim misionarima. Neka naša ljubav prema misijama i našim misionarima bude takva da njihovi vjernici još jače osjete da ih Bog voli te da ih želi spasiti po svojem ljubljenom Sinu i da nisu zaboravljeni od svoje braće i sestara u Kristu.

Dijalog kao spremnost na susret

Piše dr. sc. Krunoslav Novak

U današnje vrijeme često se govori o dijalogu, no pitanje koje odmah na početku postavljam jest koliko se dijalog stvarno prakticira i kako se shvaća njegovo značenje. Događa se, naime, da se tim terminom koristi u razgovorima i odnosima koji baš i nisu dijaloški postavljeni. U ovom razmišljanju želio bih se dotaknuti pitanja dijaloga, koji je značajan i za misionarsko poslanje Crkve u vremenu kad smo u komunikaciji sve više distancirani od sugovornika. Zato odmah na početku spominjem karakteristike dijaloga, da bi bilo jasno na što mislim dok o tome pišem, ali i da bismo uočili da postoje poteškoće kada neki razgovor želimo dijaloški postaviti. Da bismo neki razgovor mogli nazvati dijalogom, moraju biti ispunjeni neki osnovni preduvjeti. Prvi je preduvjet da svaki sudionik u razgovoru sudjeluje bez prisilna utjecaja, pritiska ili straha od poniženja. Nadalje, važno je da za dijalog postoji empatija, odnosno da sugovornici uzajamno nastoje razumjeti drugoga i njegovu situaciju i kontekst iz kojega drugi progovara. To uključuje i prepoznavanje drugoga kao ravnopravnog sugovornika, koji se može konstruktivno nositi s eventualnim komentarima ili kritikama i ne doživjeti ih kako napad.

Govoreći o dijalogu, još je Martin Buber naglašavao da je dijalog temelj za stvaranje odnosa između *ja* i *ti*, koji omogućuje čovjeku da se ostvari kao osoba. Ne ulazeći dublje u problematiku Buberova dijaloškog principa, odmah uočavamo da se radi o jednom od uvjeta koji čovjeku omogućava da se ostvari kao osoba.

Možemo sigurno reći da način komunikacije u društvenim medijima, gdje svatko može priopćivati što sam želi, kao i prividan dojam anonimnosti, nepovoljno utječu na dijaloški princip komunikacije. O dijalogu se u Crkvi u kontekstu medija govori već desetljećima. Tako je sv. Pavao VI. već u trećoj poruci za Svjetski dan sredstava društvenih komunikacija 1969. godine pisao o važnosti dijaloga između obitelji i odgovornih u medijima, gdje obitelji trebaju tražiti prava dostavljajući želje i prigovore, ali i pokazivati razumijevanje. Sv. Ivan Pavao II. također će puno govoriti o dijalogu, a u kontekstu medija spominjem njegovu poruku za 17. svjetski dan sredstava društvenih komunikacija, 1983. godine. U poruci stoji da mediji mogu biti promotori mira u svijetu promičući dijalog za mir. Papa Benedikt XVI. poruke o važnosti dijaloga također donosi u kontekstu poruka za Svjetski dan sredstava društvenih komunikacija te, govoreći o novim tehnologijama i novim odnosima, piše o promociji kulture poštovanja, dijaloga i prijateljstva, prepoznajući u društvenim mrežama nove prostore evangelizacije, kako stoji u porukama iz 2009. i 2013. godine.

Važnost dijaloga ističe i papa Franjo u svojim porukama, te bih se ovdje zaustavio na temi dijaloga u njegovoj posljednjoj enciklici *Fratelli tutti*. Papa naglašava da dijalog ne treba miješati s nervoznom razmjenom mišljenja na druš-

tvenim mrežama, koje su često vođene neprovjerenim informacijama iz medija. Više nego o dijalogu, ovdje se radi o paralelnim monolozima koji agresivnim tonovima nastoje raspravu učiniti žučnijom i produbljuju jaz između sugovornika (br. 200). Iako mediji imaju veliku mogućnost graditi dijalog, način kako se donose činjenice, nekonstruktivno iznoseći pogreške drugih, njihove mane i propuste uvodi određenu naviku da se drugoga što prije diskreditira, ponižavajući ga, umjesto da se sačuva raspoloživost za dijalog koji je otvoren i poštuje drugoga (br. 201). Za one koji danas nastoje sudjelovati na društvenim mrežama, da bi zaštitili sebe i poruku koju posreduju neminovno je imati pred sobom te poteškoće te poticati dijalog na različitim razinama: među generacijama, među narodima u sposobnosti davanja i primanja, u istini (br. 199).

Apeli koji dolaze s različitih strana, a promoviraju spremnost na dijalog dio su svakodnevnih poruka koje primamo. Važno je zato prepoznati da poziv na dijalog treba biti otvoren za drugoga, za istinu i za boljitak društva u različitim segmentima njegovog života. Dodatni napor potrebno je uložiti u digitalne komunikacijske kanale, da u njima bude manje mržnje, a više međusobnog razumijevanja, manje neistina, a više vjerodostojnih sadržaja, manje nasilja i mržnje, a više ljubavi. Sve više postaje jasno i očito da komunikacija na društvenim mrežama utječe na svakodnevni život u fizičkom okruženju. Trebamo se čuvati upuštanja u bilo kakve razorne diskusije koje uznemiravaju sugovornike, ali i one koji te razgovore prate i čitaju.

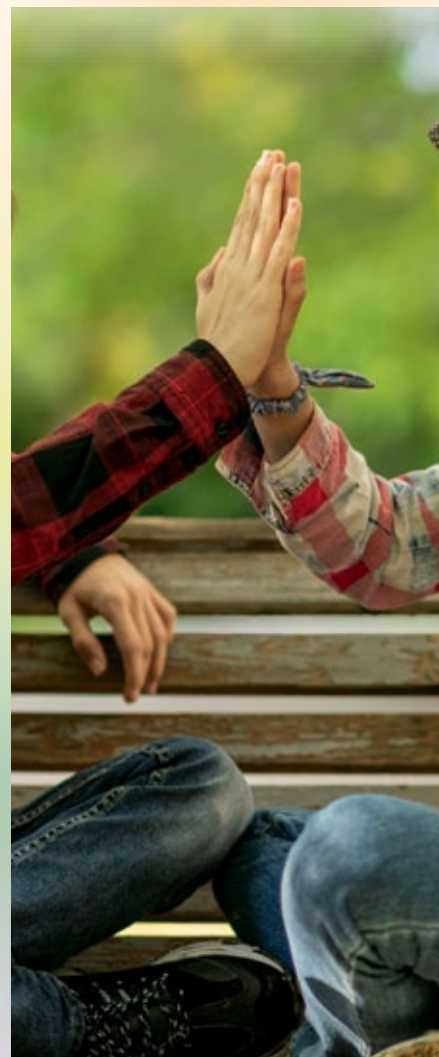
Možemo li nadahnuće za dijalog tražiti u načinu komunikacije koji susrećemo u Svetome pi-

Važnost dijaloga ističe i papa Franjo u svojim porukama, te bih se ovdje zaustavio na temi dijaloga u njegovoj posljednjoj enciklici *Fratelli tutti*. Papa naglašava da dijalog ne treba miješati s nervoznom razmjenom mišljenja na društvenim mrežama, koje su često vođene neprovjerenim informacijama iz medija.

smu? Istina je da Biblija izričito ne spominje dijalog, ali ga implicitno možemo prepoznati u riječima govoriti i slušati, jer dijalog uključuje i jedno i drugo. Dinamiku Isusovog načina dijaloga možemo pronaći u njegovom susretu sa Samarijankom na zdencu u Ivanovom evanđelju (Iv 4, 1-42). Isus razgovara sa sugovornicom koja dolazi zahvatiti vode na zdenac. On prema njoj nema predrasude, nego joj dopušta da govori. Isus dakle, sluša i govori, a govoreći ne ponižava sugovornicu, nego joj pomaže da postane svjesna vlastitog dostojanstva koje je sama ugrozila. Ovaj način komunikacije može biti primjer dobrog načina vođenja dijaloga u našem svakodnevnom životu: bez predrasude i štetnih stereotipa, sa spremnošću da razumijemo kontekst drugoga, svejednako zadržavajući jasnoću i otvorenost istini.

Apeli koji dolaze s različitih strana, a promoviraju spremnost na dijalog dio su svakodnevnih poruka koje primamo. Važno je zato prepoznati da poziv na dijalog treba biti otvoren za drugoga, za istinu i za boljitak društva u različitim segmentima njegovog života. Dodatni napor potrebno je uložiti u digitalne komunikacijske kanale, da u njima bude manje mržnje, a više međusobnog razumijevanja, manje neistina, a više vjerodostojnih sadržaja, manje nasilja i mržnje, a više ljubavi.

„Pođite dakle i učinite mojim učenicima sve narode“ (Mt 28, 19)

EKVADOR
– S. Iva Jelić

Došao je dan 16. ožujka 2020. godine, za mnoge dan kao i svaki drugi, a pandemija Covid-19 širila se svijetom. Tog je dana u Ekvadoru službeno najavljeno izvanredno stanje – policijski sat. Strah se osjećao svugdje. Od tog dana narednih šest mjeseci sav narod trebao je biti unutar svojih domova. Kad je riječ o posjetu domovini, ne možemo ni pomisliti na to. Ovdje je iz kuće mogla izići samo jedna osoba iz kućanstva, i to jednom tjedno, da kupi hranu ili lijekove. Kad su financijski mogli, s obzirom na to da su mnogi za to vrijeme ostali bez posla, ljudi bi kupili osnovne potrepštine.

Zanimljivo je da se paracetamol, lijek koji se može naći u svim ljekarnama Hrvatske i koji praktički jedini donekle pomaže u smanjenju temperature kod koronavirusa i ovdje prisutnih tropskih bolesti, ne može ni naći, a onda ni kupiti. Ne znamo je li nestašica paracetamola opća ili je dostupan za neke pojedince. Znamo samo da ga nismo mogli nigdje kupiti. Narod se liječio raznim biljkama (travama, listovima stabala), kao u amazonskim područjima.

Nada iznad svake nade

Nije nam bilo lako gledati narod i ne moći ići ususret svima potrebi-

tima, ali smo se trudile da, koliko je u našim mogućnostima, pomognemo barem najbližim župljanima i obiteljima naše djece u vrtiću i školi. U tom su nas dosta priječile mjere kriznog stožera naše provincije Esmeraldas. Zato što je naša provincija, uz drugu koja se također nalazi na obali Tihog oceana, bila najduži period crvena zona, u kojoj je izvanredno stanje tek nedavno počelo popuštati i ponovno se živi koliko-toliko „normalno“. Svakodnevno smo se pouzdavali i preporučivali u Božje milosrđe i zaštitu Majke Marije. Nije bilo lako slušati da iz dana u dan broj

oboljelih raste. Dnevno se radilo o stotinama pozitivnih, a samo je mali broj imao mogućnost ići u domove zdravlja ili bolnice. Vijesti o smrtnim slučajevima znanih nam osoba poticale su nas sve više na molitvu i na neprestano predanje Gospodinu. U svagdašnjici smo živjele što to znači imati „nadu iznad svake nade“. Iako i same u nesigurnosti i opasnosti od pandemije, pomagale smo u granicama svojih mogućnosti i na načine koji su nam bili omogućeni. Zahvaljujući našoj redovničkoj družbi Službenice milosrđa, Papinskim misijskim djelima i mojoj rodbini Puljić iz Kiseljaka

uspjeli smo napraviti 2500 zaštitnih maska i podijeliti ih svim potrebitima i susjedima u našoj župi. Tisuće paketa hrane i higijenskih potrepština podijeljeno je onima koji su došli na naša vrata. Bog je velik i uvijek je uz nas, čuva nas i štiti, i idemo dalje.

Ovih dana počele su se otvarati i druge trgovine. Dosad su bile otvorene samo ljekarne i trgovine hranom. Vraćanje u „normalni“ život daleko je od života koji je većina od nas poznavala prije pandemije. No zahvalne smo na svakome novom danu. Suosjećajući sa župnom zajednicom i obiteljima, svakodnevno smo molile u vrtiću i školi, postavivši postaje križnog puta na vrata učionica, da nas Gospodin štiti i ozdravlja. Na blagdan Cvjetnice čitale smo muku Gospodnju. Molile smo *Krunicu* na razglas, tako da su se i susjedi mogli pridružiti molitvi. Djeca iz vrtića i škola nisu mogla dolaziti na nastavu i boravak.

Država se trudi uspostaviti *on line* nastavu za svu djecu predškolskog i školskog uzrasta. Tako sada djeca (tko može i ima) prate nastavu na mobitelu ili računalu. Naravno, u mogućnostima Južne Amerike. Dosta je predjela u Ekvadoru gdje internet-ske mreže nema, a gdje o električnoj struji mogu samo sanjati. Zbog izvanrednog stanja roditelji su ostali bez posla, zbog čega se velik broj djece nije upisao u školu.

Napokon sv. misa

Predivan dar za župljane bio je 23. rujna. Vjeroučitelji, časne sestre i župnik okupili su se da nakon šest mjeseci zajedno slave euharistiju u našoj župnoj crkvi sv. Male Terezije od Djeteta Isusa. Nismo mogli zaustaviti suze radosnice što smo nakon toliko vremena zajedno u Gospodnjem domu. Znajući da je većina župljana preboljela koronavirus, započeli smo s misom zahvalnicom. Organizirali smo devetnicu našoj župnoj zaštitnici sv. Maloj Tereziji, u kojoj je svaku večer sudjelovala druga župna skupina: vjeroučitelji, Marijina legija, župni karitas, Pokret „Ivan XXIII.“, Škola „Majka Spasiteljeva“, Apostolska molitvena zajednica Marije od Presvetog Klanjanja, Molitvena zajednica presvetih srca Isusa i Ma-

rije, zajednica mladih „Rastući u Kristu“, župni zborovi, sestre službenice milosrđa... Župa je velika i sve naše molitvene i karitativne zajednice, svi koji su aktivno uključeni u župni pastoral, blagoslov su za cijelu župu.

Proslava Svjetskog dana misija

S velikom radošću pripremamo se za proslavu Svjetskog dana misija (Misijsku nedjelju). Taj dan na poseban način mislimo na sve misionare širom svijeta, a najviše na narod kojemu smo pozvani svjedočiti Božje milosrđe i ljubav. Papinska misijska djela Ekvadora, u suradnji s biskupijama, napravila su plakate i listiće za sve župe, s poticajnim geslom: „Evo me, mene pošalji“. Svi koji smo kršteni u Kristovo ime pozvani smo odgovoriti na njegov poziv. Pođite i učinite da na svim dijelovima svijeta svi narodi budu kršteni u moje ime (usp. Mt 28, 19). Nema iznimke, svi, svi koji smo kršteni u Kristovo ime pozvani smo aktivno sudjelovati u poslanju Crkve. Možda svi ne mogu ići u daleke misije, u zemlje koje još uvijek se bore za opstanak na životu, no ima načina koji su nam svima dostupni:

1. Pokloniti svoje vrijeme kao misionar ili volonter – ondje gdje jesmo uvijek ima osoba kojima možemo pružiti bratsku riječ i pomoć.

2. Ekonomski pomagati misije – ponekad se možemo odreći onoga što nam nije neophodno i podijeliti svoj „kruh“ s potrebitima i siromašnima.

3. Molitva – svakodnevna Sveta *krunica*, kad god je moguće ići na sv. misu i pričestiti se, na nakanu da Gospodin štiti i blagoslivlja misionare i misije.

Misijski mjesec ove će godine biti znatno drugačiji od prijašnjih godina. U sjećanju su mi slike kako smo u listopadu svake nedjelje molili za jedan kontinent. Na dan Misijske nedjelje pripremali smo s djecom i mladima igrokaz uz bogate plesove i pjesme, kojemu bi se cijela župa pridružila. Milodari koji bi se taj dan prikupili davali su se

Papinskim misijskim djelima za pomoći siromašnima i potrebitijima od nas. Kreativnost i glazba u genima dar su s kojim se naš južnoamerički narod rađa.

Danas molimo da Gospodnji blagoslov bude nad svima nama, da možemo u zdravlju i radosti uživati u zajedništvu župne zajednice. Ujedinjujemo se u molitvi s cijelom Crkvom, da Gospodin udijeli snagu i žar Duha Svetog svim misionarima na svijetu koji u njegovu ime naviještaju radosnu vijest spasenja.

Neka Marija Majka Crkve i Zvijezda Evangelizacije bude uz svakog misionara i misionarku, da izdrži u svojem pozivu, da hrabro i neumorno svjedoči milosrđe i ljubav rassetoga i uskrslog Krista.

Dragi čitatelji *Radosne vijesti*, Božji blagoslov neka bude nad svima vama! Preporučujemo se u vaše molitve. Gdje god da jeste – činite dobro! Neka vam nikada ne dosadi, poput Krista, ljubiti brata čovjeka i činiti dobro.

DR KONGO
– S. Mirabilis Višić

Piše na jednom mjestu: „Bio sam u zatvoru!“ Neki, kada dođu do te rečenice, jednostavno ju preskoče, ne gledaju, misle da je upućena komu drugomu, da se sve loše što se događa događa komu drugomu. A kad nas snađe, izgubimo glavu. Nije prvi put da pišem o zatvoru, a nije ni prvi put da u njega ulazim.

Bio sam u zatvoru

Počelo je to davno, prije više desetaka godina. Crkva, naša majka, pobrinula se da u njem bude jedan svećenik, kapelan. Taj zatvor sagrađen je za vrijeme kolonizacije i predviđen je za od 400 do 500 zatvorenika. Danas, nakon više od 60 godina, nađe ih se ondje i njih 2000. Zamislite uvjete! Stvarno vrlo, vrlo teško.

Ima i onih koji su nevino osuđeni. Ima isto tako i onih koji su, ako ih se pusti, i dalje opasni po društvo. Ali nije dobro suditi, to nam je zapovjedenjeno, čak pismeno, jer Sudac, i to pravedni, samo je jedan.

Apostolska ekipa

Kapelan kojeg je Crkva imenovala za zatvor, kad je vidio o kakvu se poslu radi, molio je redovničke poglavare i poglavarice da mu daju suradnike, jer sam, kaže, ne može. Tako je desetak redovničkih zajednica odvojilo jednoga ili dva člana da nekoliko sati ili dana na tjedan daju svoj obol na tom mjestu gdje ima puno boli, gdje manjka pravda, gdje se trpi.

Ta grupa redovnica, redovnika, svećenika postala je apostolska ekipa. Ima nas različitih boja, životnih iskustava: katehistica, socijalnih radnica, medicinskih sestara, svatko po svojoj sposobnosti i mogućnosti. Tako smo u zatvoru organizirali puno skupina, naravno, uvijek na dobrovoljnoj bazi. Naime zatvorenike učimo čitati i pisati francuski, engleski, učimo ih informatiku... One, kojima su godine poodmakle učimo raditi tapete, košare. Bît je u tome da se ne gubi vrijeme u glupostima, da oni vide da ima netko tko se o njima brine, da jednom kada iziđu mogu imati šansu za zaposlenje, novu životnu perspektivu, novi početak.

Jednom godišnje organizira se završni ispit, da se vidi tko će napredovati ili pak ponoviti godinu. Za sav materijal, strojeve i ostalo brine se apostolska ekipa, sa svojim prijateljima i dobročiniteljima. Što se tiče vjerskih aktivnosti, misa se slavi svake nedjelje i blagdana, i to pjevana i vrlo svečana. Jednom tjedno

svećenik ih okupi, one koji žele, pročita s njima nedjeljno evanđelje, i svatko od njih daje svoj komentar, svoju razinu razumijevanja. Ima ih iz različitih kršćanskih crkava, ima i animista, muslimana, a iz njihovih prijedloga izvuče se tema za nedjeljnu homiliju.

Katekumenat

Vjeronauk se održava dvaput tjedno. Uglavnom je to priprava za sakramente. Ove godine bila su šestorica odraslih za krštenje, četvorica za krizmu i pričest te dvojica za povratak u krilo Crkve pošto su se bili izgubili u različitim sektama.

Jedan od njih zatvorenik je već više godina. Revoltiran, buntovnik, nikada dobre volje. I kad god se razgovaralo o problemima države, zatvora, društva, nepravde, svugdje i za sve bio je samo jedan krivac – Katolička crkva, i to specifično biskupska konferencija. Došlo je do te mjere da joj je dao nadimak – CENCO, što je skraćena za *Conférence nationale du Congo*.

Njega je zahvatila milost, kao i Pavla, te je čuo pitanje: „Zašto me progoniš?“ Upisao se u katekumene, slijedio redovito vjeronauk, promijenio život i krstio se. Svećenik, krsteći ih, rekao im je da oni sada svojim životom, riječima i djelima moraju svjedočiti Krista, njegov život i njegovo milosrđe. Poslije krštenja postao je apostol.

Mjesec poslije s puno žara i ponosa obavijestili su kapelana o izvršenom zadatku: upisalo se 29 novih katekumena. Vjerojatno neće svi ustrajati, ali je to hvalevrijedna žrtva i trud. Jedan je od naših zatvorenika bio pušten na slobodu prije 2-3 mjeseca. Su-tradan, po izlasku, dobili smo od njega pismo zahvale, koje donosim u cijelosti.

Zahvala

S radošću, u strpljivosti i nadi pišem vam ovih nekoliko redaka kao, u prvom redu, molitvu za oprostjenje za sve moje pogreške tijekom mog zatočeništva i prije, od 28. srpnja 2010. do 28. srpnja 2020., dakle za 10 godina mogeg života. U jednoj riječi kažem: „Oprosti, moj Bože! Oprostite mi vi svi!“

Moja iskrena hvala Gospodinu, mojemu Bogu svemogućemu, za uspostavu i postojanje apostolske ekipe u zatvoru u Bukavuu, koja služi za mijenjanje, za promjenu djelovanja zatvorenika po Božjoj riječi. I ja se smatram velikim dobitnikom. Neizmjenno vam zahvaljujem za vaš trud, duhovni i materijalni, koji su mi pristigli u pravo vrijeme, po volji Božjoj, na moju utjehu. Život nije uvijek bio onakav kakav sam ga ja zamišljao, ali kaže se: „sve je milost“. Ne sumnjam da je sve ono što sam proživljavao učinilo od mene ono što jesam. Istina je i to da svaki čin doživljava i svoju kaznu. Da, ja sam doživio, ja sam naučio i... ja sam se promijenio.

Nikada nisam bio nesretan ni bez nade. I uvijek, vidjevši svoje drage svećenike, koje smatram našim dobrim pastirima, naše drage sestre različitih kongregacija, moje prijatelje, braću i obitelj, osjećao sam se sretnim.

Budući da je zatvor nepodnošljivo mjesto, meni je to priredilo puno stresova svih mogućih vrsta. Da nije bilo socijalno-kulturnih aktivnosti organiziranih od pastoralne ekipe, moglo se lako dogo-

điti da se moja kazna udvostruči. Ponekad su se moje suze pretvorile u veselje, a ponekada moj smijeh u suze.

Draga braćo i sestre, zato vas molim da me podržavate svojim molitvama u ovoj borbi, neprestanoj, za moju slobodu, duše i duha, zahvaljujući vam još više za sve što će moju budućnost učiniti boljom.

Isto tako želim strpljivost i nadu svim svojim bivšim kolegama, u miru i ljubavi do naših bližnjih, izdržljivost svima i u svemu, kako kaže evanđelje, koje je svjetlo svijeta. Hvala vam!

UGANDA
– S. M. Marta Čović, FDC

Dragi čitatelji Radosne vijesti! Često se olako zabrinemo i uznemirujemo, kao moja imenjakinja i nebeska zaštitnica sv. Marta, zbog svakodnevnih nevolja koje susrećemo na našem životnom putu. Uistinu, danas smo s pravom zabrinuti i uznemireni zbog ove zdravstvene situacije u svijetu koja nas je snašla. Zbog nje su otkazane ili su odgođene za neka bolja vremena mnoge naše životno važne djelatnosti.

Tako je u ovoj našoj misijskoj postaji u Ugandi od sredine ožujka do početka listopada sve stalo. U početku se to činilo djelotvorno, jer je do sredine kolovoza bilo tek stotinjak oboljelih. Danas je situacija već drugačija. S popuštanjem mjera slučajevi su se ubrzano povećali. Teško je izabrati između dva zla: ostati bez škole, posla i plaće, biti gladan u ionako siromašnoj zemlji ili olako dobiti koronavirus zbog slabih mjera opreza.

Zaustaviti pak život i životne odnose nije moguće. Iskazati ljubav bližnjima svojom blizinom, zagrljajem ili stiskom ruke potrebnije je, usudim se reći, negoli ne biti zaražen virusom. Koliko ih je izolirano u strahu i neizvjesnosti i koliko ih umire u samoći. U ovom trenutku potreban nam je Bog, koji jedini može razriješiti ovu kompliciranu situaciju. Molimo se da ova pandemija ne dovede do još težeg stanja na misijskim područjima, da nas Bog očuva od lažnih informacija i manipulacije našim savjestima.

Smrtnost majki i djece

Djeca su blagoslov, a toga su pogotovo svjesni naši Ugandani.

Novo rodilište u selu Rushooka

Uganda je jedna od najmlađih nacija u svijetu, o čemu svjedoče mnoge obitelji sa sedmero ili više djece. Ali nažalost, od prvog dana života ta ista djeca susreću se s mnogim nedaćama. Uz veliko siromaštvo djeca Ugande pate i zbog visoke učestalosti malarije, side, pothranjenosti, nemogućnosti školovanja. Iako stopa smrtnosti novorođenčadi i djece mlađe od pet godina opada od 1990-ih, smrtnost majki i djece u Ugandi još uvijek je vrlo visoka. Posebno je učestala smrt mladih majki u ruralnim područjima, jer

se zbog siromaštva, neznanja ili straha pridržavaju tradicionalne prakse rađanja. Prepuštaju se na milost i nemilost samoukih seoskih babica, koje pri normalnu porodu mogu pomoći, ali kada dođe do komplikacija, onda su živa opasnost i za majku i za dijete. Ovdje se živi u uvjerenju da je trudnoća test izdržljivosti, a smrt majke ili djeteta tužan, ali normalan događaj. U bolnicu se ide samo u krajnjem slučaju, kada nema drugoga izlaza, ali tad je to obično kasno. Novije procjene, koje se temelje samo na malim

studijama u bolnicama, govore o više od 300 smrtnih slučajeva pri porodu na 100 000 majki koje ostanu žive. Najvjerojatnije je to zbog velika broja tinejdžerskih trudnoća. Jedan je od velikih problema i nedostatak kvalificirana medicinskog osoblja, loše liječenje u bolnici ili zanemarivanje onih majki koje su u nemogućnosti platiti medicinske usluge, koje često prelaze normalne cijene.

Od samog dolaska naših sestara u Rushooku sestre su počele pružati medicinske usluge mjesnomu stanovništvu. Početak je bio vrlo skroman, ali uz pomoć dobrih ljudi sestre su uspjele izgraditi ambulantu, koju su nazvale po našoj utemeljiteljici majci Franciski Lechner. To je ambulanta u kojoj ljudi mogu dobiti liječničko savjetovanje, laboratorijske usluge, izdavanje lijekova, zatim testiranje i liječenje oboljelih od side, rane dijagnoze i liječenje novorođenčadi, prenatalnu i postnatalnu njegu, cijepljenje, testiranje, dijagnozu i liječenje tuberkuloze, kućne posjete ili posjete manjim seoskim centrima, kamo je pacijentima olakšan pristup, različite djelatnosti zdravstvenog odgoja, posebno u higijeni, prehrani, prevenciji od malarije i side. Da bismo mogle održati rad te ambulante i koliko-toliko osigurati plaće naših tridesetak zaposlenika, među kojima je sada i našim pet sestara: dvije iz Ugande, dvije iz Brazila i naša s. M. Bogdana Markić, novčana pomoć stizala nam je iz Amerike.

Izgrađeno novo rodilište

U borbi protiv visoke stope smrtnosti majki i novorođenčadi naša se

družba odlučila za izgradnju rodilišta, odmah uz ambulantu, koje je otvoreno i blagoslovljeno u subotu 3. listopada 2020. Zahvaljujući novčanoj podršci mnogih donatora iz svijeta i domovine, nakon dvije godine izgrađeno je rodilište s 14 kreveta i operacijskom dvoranom, u kojem će se sada, uz prenatalnu i postnatalnu njegu, nuditi i porođajna. Rodilište ima i inkubatore i drugu opremu za pomoć novorođenčadi, da bi prebrodili poteškoće prvih dana života i da bi im se osigurao siguran i snažan početak. Dosad bi u prosjeku oko 500 trudnica godišnje, nakon prenatalne skrbi u našoj ambulanti, bilo upućeno u obližnje bolnice, koje su udaljene najmanje 25 kilometara. No sad će naše rodilište moći stručno pomagati budućim majkama na njihovom putu u majčinstvo. Naša je želja smanjiti majčine i fetalne rizike tijekom porođaja, kao i poboljšati skrb za zdravlje majke i djeteta. Potrebno je puno raditi na obrazovanju budućih majki. Ipak, ključni problemi u zdravstvenom sustavu, s kojima se suočavaju gotovo svi pacijenti, pa tako i roditelje, jest da si sami moraju osigurati lijekove i potrepštine, što uvelike utječe na kvalitetu njege, posebno siromašnih. Da bismo to izbjegli, novo rodilište nudi, uz manju

novčanu naknadu, sve što je potrebno za porođaj, operaciju i prehranu tijekom boravka u rodilištu.

Dragi prijatelji misija, na kraju svima nama želim prvo da smo više Marije negoli Marte i da sve svoje potrebe stavimo pred Isusa u poniznoj molitvi, a onda da, poput Marte, radimo za nebesko kraljevstvo i hranimo Isusa u gladnima ovog svijeta, svatko prema svojoj mogućnosti. Hvala vam od srca za svaku duhovnu i materijalnu podršku! Bog vas blagoslovio i čuvao u ovim teškim danima!

Najdugovječniji hrvatski misionar

Fra Ilija Barišić svećenik je franjevac Provincije sv. Jeronima iz Zadra. Najstariji je i najiskusniji misionar Crkve u Hrvata. Rođen je 12. lipnja 1942. u mjestu Gmići, kod Prozora, u Bosni i Hercegovini. U franjevački red stupio je 1958. te je kao član Provincije sv. Jeronima studirao u Firenci, gdje je i zaređen za svećenika 29. lipnja 1969. U misije u Demokratsku Republiku Kongo (tadašnji Zair) otišao je 8. rujna 1972. godine.

Većina života u misijama

? Što vas je potaknulo da postanete misionar?

! Prije nego što sam postao đakon, osjetio sam da bih se želio pridružiti onima koji djeluju u Africi te sam napisao pismo poglavarima sa željom da odem u misije. No provincijal je rekao da trebam raditi dvije godine za provinciju, pa sam zato službovao u franjevačkom sjemeništu u Splitu dvije školske godine. Godine 1971. otišao sam učiti francuski jezik u Pariz, gdje sam ostao godinu dana. Za to vrijeme radio sam u garaži u „Renaultu“, a navečer sam išao dva sata na jezični tečaj. Dobro je da sam radio u servisu, jer sam naučio mehaniku, što mi je kasnije dobro poslužilo. U grad Bukavu u DR Kongo došao na blagdan Male Gospe 1972. godine i već sam 48 godina misionar.

? U kojim ste sve misijama djelovali?

! Kad sam stigao u tadašnji Zair, prvo sam djelovao u Župi Burale, 70 km jugozapadno od Bukavua, a onda smo fra Božo i ja osnovali župu Luhwinja, gdje sam osam

godina bio župnik. Kasnije sam otišao u Nyantende, gdje smo osnovali kuću odgoja, u kojoj sam 20 godina bio odgajatelj, a koja i danas djeluje.

Prema želji poglavara, nakon toga otišao sam u Nadbiskupiju Butembo-Beni, u Župu Kimbulu, posvećenu sv. Josipu. Župa Kimbulu osnovana je 1925., a ponovno zatvorena 1930., sve dok mi nismo došli 2005. godine. Misija Kimbulu udaljena je od središta nadbiskupije, grada Butemba, oko 35 km, a ima 30 000 vjernika. Najprije smo uredili crkvu, a zatim smo napravili dvorane za vjeronauk i urede. Svečano otvorenje župe bilo je 2006., kad se slavila 100. obljetnica dolaska prvih misionara u Kongo. Zbog porasta broja katolika biskup je zamolio da otvorimo novu misiju, Ngengere, na periferiji grada, te ondje djelujem od 2012. do danas. Kad smo došli onamo, prvo smo uredili župnu crkvu posvećenu sv. Klari, a trenutačno je u župi oko 13 000 vjernika.

? Kako uspoređujete DR Kongo tijekom svojega misijskog djelovanja?

! Kada usporedim prvu godinu kad sam došao u DR Kongo i

sada, nakon toliko godina, primjećujem razlike; razlike i na dobro i na loše. Recimo, kad sam došao u nadbiskupiju, bila su 32 domaća svećenika, a sad ih je 280. Povećao se i broj kršćana i župa. Također sada postoji dosta škola i bolnica te raznih institucija, kao što je katoličko sveučilište. Što se tiče lošijih stvari, imamo probleme s putovima. Prije su putovi koje su napravili kolonizatori bili dobri, ali budući da se u njih više nije ništa ulagalo, sad je dosta njih neprohodno, jer velike kiše ispiru putove. Mostovi su propali isto. Također je na području naše župe postojalo osam tvornica čaja, u kojima je bilo zaposleno 4000 radnika. Međutim to je sve zamrlo.

Svjedočanstvo životom i riječju

? Koliko je važna formacija domaćih zvanja?

! Kod nas u DR Kongu sve je manje misionara, ali je sve veći broj domaćih svećenika. U Franjevačkoj provinciji sv. Benedikta Afrikanca, koji je bio prvi crnac proglašen svetim, ima 148 članova, a samo

smo trojica misionari. Također, zbog brojnosti, generalna kurija zatražila je da se osnuje još jedna provincija, u Kasayi. Ta je provincija osnovana prije dvije godine i nazvana Provincija sv. Marije Andeoske. U Provinciji Kivu, gdje su franjevci iz Hrvatske započeli misionarski rad i koja je posvećena sv. Klari, ima 48 svećano zavjetovanih, a mladih ima 20-ak. Upravo su oni naša nada i budućnost.

U mojoj Misiji sv. Klare Ngengere otvorena je i nova kuća za odgoj, koja je zamišljena kao pretpostulat, jer smo zaključili da nivo školovanja nije na najkvalitetnijoj razini. Tako oni, uza studij filozofije i teologije te pretpostulat, imaju školovanje u razdoblju od 10 godina, za vrijeme kojega čak ne idu ni kući posjetiti roditelje, sve dok ne budu zaređeni za svećenike.

? **No vrlo su važni i laici koji djeluju kao katehisti?**

! Nadbiskupijski katehetsko-liturgijski centar svake godine osposobljava 50 katehista, tzv. animatora, koji se tijekom cijele godine formiraju za pojedine sektore/kapelanije. Svaka župa godišnje uplaćuje 300 dolara za školovanje katehista, bez obzira na to pošalje li te godine koga ili ne. No redovito bi bilo da župa svake godine nekoga pošalje. Nekada to budu školovani, ali šalju se i oni koji nisu završili srednju školu. Prošle godine iz naše župe išao je Pierre i on je sada animator u jednoj od naših kapelanija, u mjestu Vusenzeru. To je mjesto bilo pripojeno katedrali, pa se odvojilo kad smo osnovali župu, a ima oko 8000 vjernika. Ondje smo sagradili crkvu u čast sv. Ante.

U mnoge te kapelanije svećenik dolazi jednom ili dva puta mjesečno. Animatori održavaju kateheze, a kada nema svećenika, drže službu riječi. Da im se pomogne u pripremi službe riječi, centar me zamolio da priprelim tri knjige s homilijama za liturgijsku godinu C.

Djeca su najveće bogatstvo

? **Veliku važnost pridajete školovanju djece?**

! Osnovna i srednja škola traju svaka šest godina; tako je do velike mature 12 godina. Fakultet do prvog stupnja traje tri godine, a do licencijata pet godina. Vrlo je važno školovanje djece, jer na taj način mo-

žete osim znanja prenositi i temeljne vrijednosti, a tada uistinu djeca mogu biti budućnost zemlje. U našoj misiji smo 2015. napravili srednju školu, koja se zove Institut sv. Franje Asiškoga. Proglašena je najljepšom školom u nadbiskupiji. Profesora ima 30-ak, a imaju plaću između 80 i 100 dolara. U njoj imamo 25 razreda. Škola se nalazi na dva kilometra od centra župe i djeca u školu idu pješice. Nekima je blizu, no neki hodaju 5-6 kilometara do škole.

Uza školu je i administrativna zgrada, u kojoj je jedan dio za profesore, zatim dvorana, sanitarni čvor, uredi i biblioteka. Ove godine u školi je bilo 560 učenika, u četiri smjera: latinski i matematika, poljoprivredni tehničar, naftno-petrokemijski smjer i trgovačko-informatički smjer. U cijeloj pokrajini nema takva smjera za latinski i matematiku te je to samo za one koji su stvarno dobri u školi i koji će nastaviti školovanje na fakultetu. Učenike smo upisivali po smjerovima te su prvi smjerovi bili latinski i matematika i poljoprivredni smjer. Ta dva smjera imaju učenike u svih šest godina te se završni razredi pripremaju za veliku maturu. Učenici ostala dva smjera došli su do četvrtog razreda. Predviđeno je da budu četiri razreda prve i druge godine i jedan razred svakog smjera. Nastava počinje u osam sati, ali u 7.30 počinju himna i animacija. Kod animacije prefekt škole ili njegov zamjenik daju smjernice i zadatke za taj dan. Nakon animacije i himne moli se molitva sv. Franje za mir i naše dobročinitelje.

Uskoro, 29. studenoga, bit će blagoslov sedam novih razreda, koje smo nadogradili. Škola je lijepo opremljena – svaki razred ima stolove, klupe, ploče, a u svakom razredu je, naravno, i slika svetog Franje te životopis sv. Franje, koje su načinili profesori umjetničke škole. Prefekt te škole, koja je pod biskupijskom upravom, jest profesor koji predaje na pedagoškom fakultetu i u nadbiskupijskom sjemeništu, a živi u blizini naše župe.

? **U vašoj ste misiji nedavno izgradili most?**

! Djeca iz misija Ngengere i Mushimba svakodnevno se susreću s brojnim preprekama na svojem putu do škole. Jedna od opasnijih prepreka na njihovu putu u školu jest rijeka Mususa, koja je često nepremostiva,

pogotovo u kišnom periodu, jer nije postojao siguran most za prelazak na drugu obalu. Stabla eukaliptusa preko kojih ljudi prelaze rijeku vrlo su skliska i nesigurna, što je, nažalost, imalo i svoje žrtve, uglavnom djecu, koja bi padala u nabujalu rijeku. Zbog toga mnoga djeca iz susjedne župe nisu mogla ići u našu školu. Gradnja mosta bio je dug i složen proces, ali, zahvaljujući donacijama, najviše dobročinitelja posredovanjem Papinskih misijskih djela, izgrađen je betonski most dugačak 12 metara i širok pet metara. Otad se broj djece u školi još više povećao.

? **Koja bi bila vaša poruka našim čitateljima?**

! Želio bih naglasiti što i papa naglašava i što evanđelje stavlja pred nas – svaka krštena osoba pravi je misionar, gdje god bila; u svojoj obitelji, na svojem radnom mjestu, u školi. Svi smo mi misionari životom, svjedočeći i živeći vrijednote evanđelja i dajući primjer tako da, tko god nas vidi, može reći: „Ovo je katolik. Ovo je osoba koja vjeruje.“ Naša nova misija jest da nasljedujemo ono što je sv. Franjo govorio kad ga je netko pitao kako svakoga tko zlo čini upozoriti. Naime sv. Franjo rekao je da on živi evanđelje i svatko tko ga vidi već je time upozoren, ne njegovim riječima, nego životom.

Naš život trebao bi biti navještaj radosne vijesti. Zato misionar nije neki heroj niti svetac, nego je član Katoličke crkve, poslan da uime te Crkve daje evanđeoski primjer ondje kamo ga je Crkva poslala. Majka može biti misionarka u svojoj obitelji. Da mene majka nije odgajala ispravno, ja sigurno ne bih bio ono što jesam, a možda ne bih bio ni misionar. Budimo misionari!

Razgovarala Ines Sosa Meštović

Piše o. Vatroslav Halambek, SJ

Molimo da napredak robotike i umjetne inteligencije uvijek služi čovječanstvu.

Oduvijek si čovjek nastoji olakšati život na svim područjima. Za to nam služe i različiti alati. S porastom pak industrijalizacije porasla je i pojednostavljena proizvodnja na takozvanoj tekućoj vrpici, što je onda i pojeftinilo proizvodnju, ali i pristupačniju cijenu za potrošnju. Nitko sigurno ne će nijekati svu tu korist. Ali istodobno se pojavljuju i određeni problemi s ljudskim ponašanjem ako se i sam čovjek svede tek na proizvodni stroj, gubeći temelj svoje humanosti. To je osobito važno istaknuti zbog olaka iskorištavanja ljudi kao radne snage za bogaćenje onih koji su ionako već bogati. Odatle i neke od revolucija koje su se dizale, pa i s političkog vidika. I tako se, umjesto da si olakšamo život, zapravo pojavljuje novi način iskorištavanja. Bez obzira na golem napredak, umjesto sve većeg očovječenja, nailazimo u sebi i u drugim ljudima na staru grješnost.

A ta se stara grješnost unatoč novim olakšanjima ponovno iskazuje kao iskonska sebičnost, okrenuta samo vlastitoj koristi, umjesto da se usmjeri prema općem dobru. Ne ćemo nijekati da ima i dobrih pomaka upravo u tom smjeru, ali nas pogađaju novi načini iskorištavanja svih mogućih postignuća za našu degradaciju, umjesto da nam pomognu u našem osobnom i zajedničkom uzdignuću. Tu se susrećemo sa starim crkvenim naukom da su sredstva po sebi neutralna, ali da je nakana kojom se tim sredstvima služimo dvojaka: ili ćemo se služiti tim sredstvima za međusobno uzdizanje ili ćemo sve to zlorabiti protiv našeg promaknuća na osobnome i društvenom planu. Dovoljno je pogledati samo internet i sadržaje koji se nude. Kako lako dolazimo do potrebnih informacija, do plaćanja računa, ali i do moralnog kraha, uz ponude koje se ne pristoje ljudskom dostojanstvu. U tom

smjeru valja promatrati i nova postignuća, kako to izričito želi Papa, pa ćemo s njime dijeliti molitvenu brigu za razvoj robotike i umjetne inteligencije prema sve ljepšemu i smislenijemu služenju cijelomu čovječanstvu.

Krajem veljače ove godine održan je u Rimu poseban simpozij o umjetnoj inteligenciji, a sudionici ma se obratio i Papa svojom porukom, koju smo na svoj način ovdje saželi. A i sami sudionici na kraju su simpozija, umjesto zaključka, potpisali *Poziv na etičnost u razvoju umjetne inteligencije*, dokument kojim se pozivaju svjetske institucije, organizacije i vlade da zadrže osjećaj za etičke vrijednosti u razvoju umjetne inteligencije i u svojim digitalnim inovacijama, odnosno u kreativnom radu na tehnološkom napretku, koji bi tako služio razvoju ljudske kreativnosti i genijalnosti, a ne da tehnologija jednog dana postane zamjena za čovjeka.

Nova enciklika pape Franje

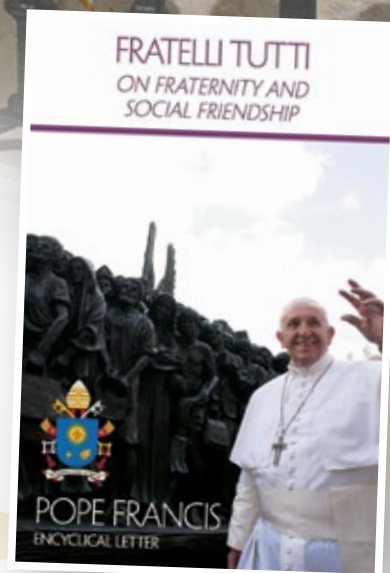
Na blagdan sv. Franje Asiškoga, 4. listopada, u Vatikanu je predstavljena nova enciklika pape Franje *Fratelli tutti* (*Svi smo braća*). U vatikanskoj Novoj sinodskoj dvorani encikliku su predstavili državni tajnik Svete Stolice kardinal Pietro Parolin, predsjednik Papinskog vijeća za međureligijski dijalog kardinal Miguel Ángel Ayuso Guixot, MCCJ, glavni tajnik Visokog odbora za ljudsko bratstvo Mohamed Mahmoud Abdel Salam, docentica na Sveučilištu u Durhamu Anna Rowlands i osnivač Zajednice sv. Egidija Andrea Riccardi.

Cilj je enciklike promicati sveopću težnju prema bratstvu i društvenom prijateljstvu. U pozadini enciklike nalazi se pandemija Covid-19, koja je, otkriva papa Franjo, „neočekivano izbila“ dok je „pisao ovo pismo“. Ali globalna zdravstvena potreba pomogla je objasniti da se „nitko ne može suočiti sa životom izolirano“ i da je uistinu došlo vrijeme da „sanjamo, kao jedinstvena ljudska obitelj“, u kojoj smo „svi braća i sestre“. (FT, 8.)

Enciklika posebno naglašava ulogu Crkve, koja „ne ograničava svoje poslanje na privatnu sferu“, kako se navodi. Iako se ne bavi politikom, ona se međutim ne odriče političke dimenzije samog života, pozornosti za opće dobro i brige za cjeloviti ljudski razvoj, prema evanđeoskim načelima. (FT, 276 – 278.)

„Valja nastaviti ići putom bratstva te zajedničkog djelovanja u svrhu istinske društvene pravednosti na svjetskoj razini“, istaknuo je u predstavljanju kardinal Parolin. Pritom je napomenuo da „Papa rabi iskustvo pandemije koja je, prema njegovim riječima, razotkrila naše lažne sigurnosti (FT, 7), da bi istaknuo da je potrebno djelovanje koje je u stanju dati odgovore, a ne samo analizirati činjenice. To je djelovanje još uvijek nepotpuno, jer se jasno uočila nesposobnost za zajedničke aktivnosti.“

„Kroz kulturu bratstva papa Franjo poziva svakoga od nas da voli drugi narod, drugu naciju, kao vlastitu, i da se tako izgrađuju odno-

si, pravila i institucije, napuštajući iluzije snage, odvajanja, zatvorenih viđenja, egoistična i jednostrana ponašanja – jer ‘samo zbroj individualnih interesa nije u stanju stvoriti bolji svijet za cijeli ljudski rod’ (FT, 179)“, istaknuo je kardinal Parolin.

Na kraju papa Franjo citira *Dokument o ljudskom bratstvu za svjetski mir i zajednički život*, koji je potpisao 4. veljače 2019. u Abu Dabiju zajedno s velikim imamom džamije Al-Azar Ahmadom Al-Tajibom. Iz te prekretnice međureligijskog dijaloga papa se vraća apelu da se u ime ljudskog bratstva usvoji dijalog i zajednička suradnja kao ponašanje te uzajamno znanje kao metoda i standard (FT, 285).

Vaticannews/MissioHR

ZAGREB

Misijski tjedan na bogosloviji

U četvrtak, 15. listopada u Bogosloviji je održano je euharistijsko klanjanje. U meditaciji za vrijeme klanjanja, razmatrali

smo o pripovijesti o stišanoj oluji, koju nam donosi evanđelist Matej. Kao i učenici, koji su u tom trenutku imali iskustvo „žestokog vihora“, te *lađe prekrive valovima*, promišljali smo kako je i trenutna situacija, uzrokovana virusom COVID-19, itekako je preplavljena silnim valovima te ispunjena strahom i nesigurnošću za vlastiti život i život naših bližnjih (usp. Mt 8, 23 -27). Razlog je to bio da više nego inače u svoje molitve stavimo misionare, misionarke, ali i nova misijska zvanja.

Osim euharistijskog klanjanja, sa misionarima smo se povezali i na druge načine. Misijsko – karitativna skupina je prikupljala dobrovoljne

priloge. Tako se u prostorijama Bogoslovije kroz te dane nalazio misijski stol, na kojemu su se moglo štošta toga naći.

Kao kruna cijelog tjedna, u nedjelju, 18. listopada, proslavljene su svete mise povodom Svjetskog misijskog dana. Svetu misu predslavili su naši duhovnici, vlč. Vlado Razum i vlč. Andrija Miličević. Tom je prilikom prikupljena i milostinja koja ide za potrebe misija. Misije se ne slave samo danas, već svaki dan. Nije s današnjim danom sve gotovo, već se danas na poseban način sjećamo naših misionara. Živimo misije kroz našu svakodnevnicu, budimo misionari naših obitelji, prijatelja, zajednica u kojima djelujemo, navješćujemo Krista Raspetoga i Uskrsloga na našim poslovima, u našim javnim govorima, ne stidimo se biti kršćani. Krist je platio najveću cijenu za nas, jesmo li spremni odgovoriti na nju?

Uoči Svjetskog dana misija, koja se poseban način slavi i obilježava i u našoj domovini tako smo se i mi u Nadbiskupskom bogoslovnom sjemeništu Zagrebu pripremali kroz čitavi tjedan za slavlje ove nedjelje kada se spominjemo naših misionara diljem svijeta.

Kroz cijeli tjedan u našoj zajednici molili smo Kronicu Blažene Djevice Marije na nakanu misionare i misionarke, ali i nova misijska zvanja. Marija, majka Crkve, ali i Majka svih misionara, daje nam snagu za življenje našeg poslanja u svijetu. Ona, prva misionarka, ostala je vjerna Božjoj riječi čitavog svog života.

KUPRES

Misionar don Ivan Stojanović gostovao u Župi Svete obitelji

U nedjelju 27. rujna svećenik salezijanac don Ivan Stojanović pohodio je Župu Svete obitelji na kupreškoj visoravni. Misionar Stojanović pastoralno djeluje u Župi sv. Petra i Pavla u mjestu Tatale, u sjevernom dijelu Gane. Na Kupresu je te nedjelje predslavio sv. mise u zajedništvu s kupreškim župnikom Tomom Mlakićem i kapelanom Jadrankom Kurtom. Tog dana završavala je i volonterska akcija mladih župljana *72 sata bez kompromisa*, kojom su se mladi župni animatori,

prodavajući kupreški sok od aronije, uključili u prikupljanje pomoći za misionara i djecu u njegovoj misiji.

Don Ivan Stojanović župnoj je zajednici progovorio o svojem misionarskom djelovanju i načinima na koje oci salezijanci nastoje pomoći stanovništvu Gane, osobito mladima i djeci. Potrebe su velike – u selima koje misionari obilaze propovijedajući evanđelje uglavnom nema električne energije, o zdravlju i školstvu kako ga

mi zamišljamo teško je i govoriti, a ne postoji ni nikakva župna infrastruktura osim malih kapela koje misionari grade za slavlje euharistije i kateheze mladih. Bogu hvala, iako nismo velika župna zajednica, uspjeli smo don Stojanoviću darovati dar od 4200 maraka, kojim bi se moglo pokriti

jednogodišnje školovanje jednog razreda s dvadesetak učenika.

Obećali smo mu da ćemo nastojati pratiti molitvom njegov i rad svih naših misionara i pozvali ga da nam dođe na kuprešku visoravan i idući put kada bude na odmoru u domovini.

vlč. Tomislav Mlakić, župnik

IVANEC/VARAŽDIN

Nosimo radosnu vijest

Na početku susreta sudionici su razmišljali o pojmu i asocijacijama na riječ *misije*. Mnogima je ta riječ poznata kao zadatak koji je potrebno izvršiti i ispuniti, a misije su poslane na koje je pozvan svaki pripadnik Božjeg naroda te ima zadatak naviještati radosnu vijest spasenja. Potom su sudionici bili upoznati s kršćanskim misijama, koje se odvija-

ju i koje su potrebne u svim dijelovima svijeta. Istaknuto je da su misije ponajprije potrebne onima koji još uvijek nisu upoznali ljepotu života s Bogom, ali su potrebne i svima nama, da bismo bili još bliže Bogu. Razmišljali smo i o životu u misijskim zemljama, koji nije nimalo lagan, ali je prožet radošću. Na um nam je došla sv. Majka Terezija iz Kolkate, koja je ostavila sve da bi Boga susretala u onima koji su bili odbačeni. Također smo doš-

li do zaključka da u misijsko djelovanje svi možemo biti uključeni i svi možemo biti misionari, počevši od svojih obitelji i mjesta na kojima se krećemo.

Nakon uvodnog dijela jedni su naučili, a drugi se prisjetili pjesme *Tamo gdje palme cvatu* i s radošću smo ju više puta otpjevali. Nakon pjesme povezali smo Marijin mjesec listopad i misije. Naime sudionici su upoznati s misijskom krunicom, koja je u veselim bojama. Objasnjen je i razlog različitih boja na misijskoj krunici: zelena boja označava Afriku, žuta Aziju, plava Oceaniju, crvena Ameriku i bijela Europu. Brzo smo zaključili da su to boje koje koristimo i u igri *čovječe, ne ljuti se*. Nakon upoznavanja s misijskom krunicom sudionici su naučili i jednu afričku riječ *kumbaya* te zapjevali pjesmu prateći ju pljeskanjem i bubnjevima.

Koristeći animacijski materijal Papinskih misijskih djela „*Evo me, mene pošalj!*“, susreli smo se s pričom fra Petra, koji je u velikoj nevolji jer ne zna što je prije potrebno učiniti narodu kojemu je poslan. Fra Petar treba izabrati između šest stvari: bunar, džip, medicinska sestra, polje, crkva, škola. Iako je teško bilo odlučiti, sudionici predlažu fra Petru da je potrebno ponajprije imati bunar, polje i medicinsku sestru. Snažni, okrijepljeni i zdravi ljudi brzo će onda sagraditi crkvu i školu te će se nabaviti džip. A do tog trenutka Gospodin neka se proslavlja u prirodi.

Pred kraj susreta sudionici su odigrali igru *nosimo radosnu vijest*, pri čemu su se dobro zabavili. A na samom kraju svi smo izmolili nekoliko molitava na nakanu za sve misionare i misionarke diljem svijeta te da Božja riječ dođe do svakoga ljudskog srca.

Leonardo Šardi

Usrijedu 14. listopada 2020. godine, ususret Misijskoj nedjelji, održana su dva katehetska susreta s osobama s invaliditetom, koje je vodio vlč. Leonardo Šardi, povjerenik za pastoral osoba s invaliditetom i njihovih obitelji Varaždinske biskupije, a tema susreta bila je *Misije i misionari*. Prvi susret održan je u prostorijama Udruge „Ivanečko sunce“ u Ivancu, a drugi u prostorijama Caritasove pučke kuhinje u Varaždinu.

PITOMAČA

Djelotvorna vjera i zauzeta ljubav u Župi sv. Vida

U listopadu 2020. godine župljani Župe sv. Vida u Pitomači slagali su mozaik dobrote različitih boja, a misijske su boje krasile oltar crkve. Mnogi naši postojano su u molitvi *Krunice* molili za potrebe misija i naših misionara. Uz molitvu, euharistijska slavlja i klanjanje nisu izostale ni misijske akcije. Prijatelji malog Isusa Nedjelju zahvale za plodove ze-

mlje povezali su s brigom za misije. Želeći pridonijeti širenju blagoslova sve do Haitija, u svojim su domovima za misijski štand pripremili od srca što je tko mogao. Sve su prikupili po dogovoru i od pristiglih domaćih proizvoda u crkvi je pripremljen prigodni štand. Bog je sve obilato obdario. I tom su prigodom željeli podijeliti od žitka što ga primiše, da bi se umnožila ljubav za-

hvaljivanjem. Na sam Svjetski dan misija, 18. listopada, župne animatorice pod vodstvom vjeroučiteljice Romine Lukačić izvele su prigodni scenski program *Ništa nas neće spriječiti*, da bi okupljenu zajednicu osvijestili o važnosti misijskog djelovanja u svojoj sredini, u svojoj svakodnevi.

Na kraju mise djeca i mladi bili su pozvani uzeti svojim kućama misijske kasice, da bi se odricali za potrebe vršnjaka u misijama. Neka vjera ljubavlju ostane djelotvorna!

S. Emanuela Pečnik, SMI

Često molite Kronicu. Ona tako malo stoji, a vrijedi tako mnogo“, riječi su velika svetca oca Pija. Pod tim geslom nadahnuti trogirski članovi HKZ-a „MI“ i ove su godine, na čelu sa župnikom Vinkom Sanderom, organizirali molitveni misijski tjedan uoči Misijskoj nedjelji u trogirskoj katedrali. Misijski tjedan počeo je 12. listopada i završio proslavom Misijske nedjelje 18. listopada 2020. Sav milodar i donacije koje su se prikupljale tijekom tjedna prosljeđene su za potrebe naših misionara i misionarki u svijetu. Miovcima su osmislili

TROGIR

Misijski tjedan u katedrali sv. Lovre

program u kojem se tijekom tjedna molila *Misijska krunica* u 18.30, a potom bi uslijedila sveta misa, na kojoj su se čitale crtice iz života hrvatskih misionara.

Prvog dana misijskog tjedna trogirski miovcima u gostili su posebno draga gosta, misionara don Danka Litrića, koji je, uz don Dražena Balića, predvodio svetu misu i vjernicima pripovjedio dio svojega bogatog iskustva u misijama. Don Danko Litrić već je niz godina misionar u Ruandi, gdje pomaže potrebitima i širi evanđelje. Pripovijedao nam je i o stanju tijekom pandemije, koje se zbog siromaštva i nestašice hrane sve više pogoršava, te nas pozvao da prema svojim mogućnostima pomažemo misijama. Miovcima je uputio zahvalu za poslane čestitke prigodom velikih kršćanskih blagdana i za trud koji ulažu za misije.

Drugog dana misijskog tjedna mladi naše župe čitali su crtice iz života misionarke s. Mirabilis Višić, koja je već dugo u Kongu, a 2017. godine zajedno s upravom Papinskih misijskih djela posjetila je trogirske miovcima. U srijedu se čitalo o životu s. Jeronime Juroš, koja je u Albaniji, a u četvrtak smo slušali o iskustvu s. Marte Augustine Nikolić, sa Salomonskih Otoka. Za kraj misijskog tjedna dotaknuli smo se misionarskog života fra Miroslava Babića, misionara u Keniji.

Tijekom tjedna u našoj župi prikupilo se približno 4200 kn za potrebe misija, a novčane priloge trogirski miovcima prosljeđili su Papinskim misijskim djelima Splitsko-makarske nadbiskupije. Zahvaljujemo svima koji su sudjelovali te ostavili svoje priloge, za koje smo sigurni da će pomoći mnogima.

Klaudija Paljuca

SMOKVICA

Čitajmo Radosnu vijest

Don Stipo Miloš, delegat za misije Dubrovačke biskupije i na Svjetski dan misija slavio je mise za misije, misionare i misionarke u Župi sv. Petra u Čari i u Župi očišćenja Marijina u Smokvici. U homiliji je vjernicima, uz ostalo, govorio o misijama,

dijeleći i svoja misionarska iskustva. Naime i sam je sedam godina bio u misijama u Zambiji, a u ljeto 2000. godine došao je u Dubrovačku biskupiju. Vlč. Miloš iznio je primjer kako kršćanstvo svojim djelovanjem utječe u pozitivnom smislu na neke pomalo su-

rove običaje. Posvjedočio je i da misionari tijekom svojeg djelovanja u misionarskim krajevima nastoje odgojiti svećenička zvanja iz tog naroda, da bi po odlasku iz misija domaći sinovi nastavili misiju Crkve.

Za misijski mjesec listopada u župama su naprav-

ljeni i prigodni plakati, na kojima su vjernici mogli vidjeti kako izgleda život u misijama, na koji način u tim krajevima djeluju misionari i kako pomažu domicilnom stanovništvu, o čemu se redovito može čitati u misijskom časopisu Radosna vijest.

ZAGREB

Misijska nedjelja u Župi bl. Ivana Merza u Španskom

Župljani Župe bl. Ivana Merza, okupljeni na župnom zemljištu na križanju Zagrebačke ulice i Zagrebačke avenije, gdje od svibnja, u nedostatku župne crkve, slave mise nedjeljom i blagdanom, 18. listopada priključili su se svim vjernicima u obilježavanju Svjetskog dana misija.

Misno slavlje predvodio je nacionalni ravnatelj Papinskih misijskih djela u RH vlč. Antun Štefan, uz koncelebraciju župnika Marka Čolaka i dr. Josipa Beljana.

Ne početku mise vlč. Štefan pozdravio je i pohvalio župljane kao primjer žive crkve, kojoj je katedrala zelena ledina. Istaknuo je da mnogi

obilaze crkve i katedrale, posebice one izgrađene u prošlim stoljećima i dive se građevini i umjetničkim djelima u njoj, a zaboravljaju na ono najvažnije u crkvi, na svetohranište, na živog Isusa, zbog kojega postoje crkve i sve u njima.

Nadalje je vlč. Štefan usporedio župljane s prvim kršćanima, koji također nisu imali svoje crkve, i ohrabrio ih rekavši da su oni živa crkva i da je među njima Isus i ljubav, „jer građevine bez ljudi nisu ništa“. Istaknuo je i da je „misionarima najvažnija naša vjera jer to ih drži i pomaže, dok smo mi tu i molimo i oni će imati sve što trebaju, jer Isus se za sve pobrine“.

Na misi je pjevao obiteljski zbor, a na kraju mise župljani su već tradicionalno ponudili kolače kao zahvalu svima koji su dali svoj prilog za misije.

INDIJA
– o. Ante Gabrić

Od Tengrakalija do Čunčure

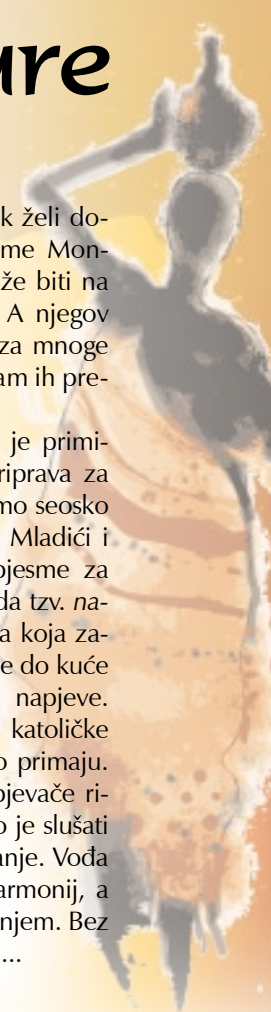
Bošonti, Božić 1960.

Na putovanju sam deset dana. Želio bih prije Božića pohoditi sva sela. Jedva se držim na nogama. Putovi su upravo strašni. Ovogodišnje kiše cijelu su nam pokrajinu pretvorile u veliko jezero. Kako je suho doba počelo, nadao sam se da će barem glavni putovi biti suhi. No ljuto sam se prevario. Valjalo je i do pasa gaziti. A ja sam pošao na put biciklom u nadi da ću ga moći barem djelomično upotrijebiti. Ipak, uza sve poteškoće, bilo je obilje Božjeg blagoslova. Kako je krasno ići od sela do sela, gladan i izmoren, goreći od groznice! To je slatka tajna križa, nezreciva sreća, da barem donekle možemo biti slični Kalvarijskom Misionaru.

Ovaj put sam počeo sa selom Tengrakalijem. Prispio sam tamo nešto prije ponoći. Rijeka je bila divna, puna mjesečine. Mirno i tiho, da je duši godilo. Mirno iza strašnog ciklona, koji se zadnje nedjelje sručio nad ovim dijelom Bengalije. Valovi s mora popeli su se i do 20 stopa visoko, a strašni vjetar sraunio je sa zemljom na tisuće kolibica, pa je nekoliko tisuća ljudi poginulo u potopu. Naša misija je, hvala Bogu, bila pošteđena, jer se ciklon survao nad istočnim dijelom Gangesove delte. A sada, nakon bure, sve je opet mirno. Selo spava. Mala rogožina bila je pripravna za me u kapelici. Sve je već uredila Montuova majka, jer su me očekivali. Svećenikov posjet za nju mnogo znači. Sin joj je postao bratom pomoćnikom u Družbi Isusovoj. To je prvi isusovac iz naše misije. Ona je stoga

radosna i ponosna. I uvijek želi dobiti „zadnje vijesti“ o svome Montu. Lijepo se on drži i može biti na ponos svojim roditeljima. A njegov je dobar primjer putokaz za mnoge druge naše mladiće. Sve vam ih preporučujem u molitve.

Sveta misa. Cijelo selo je primilo svetu pričest. Krasna priprava za Božić. Nakon mise imali smo seosko sijelo. Božić pred vratima. Mladići i djeca vježbaju posebne pjesme za Božićnu noć. Tu je običaj da tzv. *namer dol* – pjevačka skupina koja zazivlje ime Božje ide od kuće do kuće pjevajući lijepe božićne napjeve. Posjećuju sve kuće u selu, katoličke i nekatoličke. I svi ih lijepo primaju. A na koncu daruju male pjevače rižom i kojim darom. Krasno je slušati iz daljine to pobožno pjevanje. Vođa zbora nosi o vratu mali harmonij, a glavni pjevač predvodi bubnjem. Bez toga nema slave u Bengaliji...

Jakovov brat pozvao me na „svečani ručak“. Njemu je u selu prvome riža dozrela, a ovdje je običaj da se prva riža ponudi svećeniku. A sreća ga je poslužila da je prošle noći ulovio i dva raka. Tako je večera bila baš za metkovskog sladoskusa. Ali večeru je po indijskom običaju tako zapaprio da je gost „od sreće“ lijevao suze...

Na Pulbarskom nasipu čekali su me mali Šundor, Stephen i Čamandor. Najstariji i „najmudriji“ tumači drugovima kako moj bicikl ide: dva su kotača, a u kotačima žica, a u žicama struja. Pa kad „fader čaple šobdo hoe žžž“ – *father* skoči na bicikl, žice počnu zviždati žžž i rrr – i bicikl ode... Kamo sreće da je to tako kako Šundor misli!

Pred selom čekala me čitava vojska djece. Danas će biti ispiti za prvu svetu pričest. Naš dobri katehist Bippin lijepo ih je pripremio, pa je ispitivanje prošlo bez većih poteškoća. A za me opet nema veće sreće, nego dati Isusa prvi puta u ta nevina srca — na Isusov rođendan.

Iz Pulbarija sam se uputio rano put Čunčure. Put je dug, a želio sam

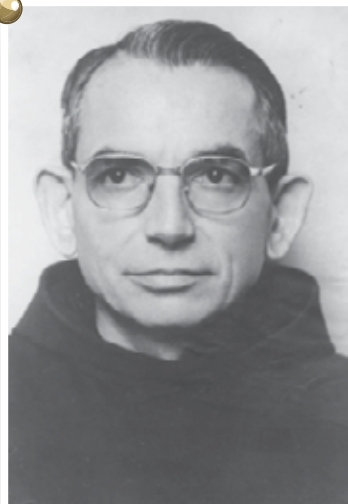
još isti dan prosljeđiti do Bamnopukura. Iza Motordigija valjalo je prijeći preko kanala. Most je poplava srušila. Tek su prebacili jedno palmino deblo preko vode. Ja sam se, doduše, znao vratiti po smokvama u Metkoviću, pa takve „mostove“ lako prelazim. Ali danas mi noge dršču od umora. A valja prenijeti i bicikl i torbu s misnim stvarima. Kad sam stigao do polovice „mosta“, počeo mi se vrtjeti u glavi. Bacim bicikl brzo na nasip i zajurim se na drugu stranu. Sretno sam dospio do nasipa. Ali valjalo se podugo odmarati, da se oporavim od toga napora. A bio sam i gladan. Ali na to sam brzo zaboravio kad sam uza se opazio nekoga tko je bio još gladniji: dva upaljena oka i blijedo lice mlade majke, koja je sva mokra dolazila s rižinih polja. Išla je tamo da sabire *šaluk*, neko korijenje, da prehrani sebe i djecu. Nisam je nikada prije susreo, niti joj znam prezime, a ipak znam: ime joj je MAJKA. I

misli mi poletjele daleko, daleko u domovinu, unatrag 22 godine, kad sam zadnji put vidio svoju majku. Bože moj, kolike sreće i radosti i kod spomena majke! Za koji dan bit će njezin imendan: sveta Katarina.

Ja ga još uvijek slavim. Na uspomenu tog dragog imendana i na spomen tolikih dragih Katarina, mojih dobročiniteljica u dalekoj Americi i domovini, obdario sam tu nepoznatu gladnu majku uz onaj blatni kanal uz sunderbanske prašume. I kao da se život vratio u moje umorne noge. Vesela i sretna srca pohrlilo sam naprijed. Da bi mi to veselje i radost uvijek mogli u srcu ostati, to neka bude vaša žarka molitva Isusu i dobroj Gospi! Hvala vam!

Otac Cosme Spessotto, OFM misionar i mučenik Salvadora (1923. – 1980.)

Svoje vječne zavjete položio je 19. ožujka 1944. godine, a za svećenika je zaređen 27. lipnja 1948. Nakon ređenja zatražio je da bude poslan u misije u Kinu ili u Afriku, ali ni to se nikada nije ostvarilo. Sljedeće su godine tri franjevca, uključujući i njega, poslani kao misionari u Salvador, kamo su stigli 4. travnja 1950. godine.

Povjerena mu je Župa San Juan Nonualco, u provinciji La Paz, kojom je upravljao sve do svoje smrti, gdje je stekao poštovanje i naklonost svih vjernika. Tijekom godina salvadorskoga građanskog rata nije zatajio da se protivi nepravdi i zločinima. Pomagao je bolesnima i potrebitima, skupljao mrtve bacane u jarke i potom ih zakapao. Njegov rad stajao ga je raznih prijetnja smrću.

„Molim Gospodina da mi dade, kada dođe vrijeme, snagu da branim Kristova prava i Crkvu. Umrijeti kao mučenik bila bi milost koju ne zaslužujem. Oprati krvlju koju je Krist prolio sve moje grijeha, mane i slabosti iz prošlog života za mene će biti Gospodinov besplatni dar. Unaprijed opraštam i molim Gospodina obraćenje za krivce moje smrti“ – napisao je u svojoj duhovnoj oporuci otac Cosme.

„Priznanje mučeništva pobudilo je emociju među vjernicima. Katolička zajednica općenito izrazila je veliku radost nakon te vijesti“, rekao je za Agenciju „Fides“ biskup Zacatecoluce mons. Elías Samuel Bolaños. „Iako je otac Cosme Spessotto malo poznat u određenim krugovima, ipak je nakon vijesti o priznanju njegova mučeništva zavladao opća radost. U ožujku smo primili i vijest da će i otac Rutilio Grande biti proglašen mučenikom. Crkva u Salvadoru osjeća vrijednost mučeništva kao element kršćanskog života.“

Što se tiče datuma proslave beatifikacije, biskup podsjeća da je tijekom sastanka biskupske konferencije u siječnju prošle godine procijenjena mogućnost, u slučaju objavljivanja dvaju dekreta, da se organizira jedinstvena ceremonija za dvojicu blaženika, pozivajući papu da predsjedava tomu slavlju. „U veljači je objavljena uredba o ocu Rutiliju Grandeu, a u svibnju ona koja se odnosi na oca Cosmea Spessotta“, objašnjava biskup. „Sad smo sigurni u njihovu beatifikaciju. Papi smo poslali poziv posredovanjem nuncijature, ali odgovor još nismo dobili. Tijekom sljedećeg sastanka Salvadorske biskupske konferencije odlučit ćemo kako postupiti. Prije svega morat ćemo se sastati s predstavnicima dviju biskupija da prouče logistiku i promociju tog slavlja.“

Otac Cosme Spessotto ubijen je prije 40 godina, ali je sjećanje na njega i dalje živo u zajednici, kako je naglasio biskup Elías Bolaños. „U župi u kojoj je ubijen sjećanje na njega snažno je usidreno. Svakoga 14. u mjesecu tijekom prošle godine franjevačka zajednica organizirala je župne sastanke da bi proširila svjedočanstvo o njegovu životu i o tome upoznala vjernike. Otac Cosme Spessotto bio je ponizan redovnik, pastoralno orijentiran, vrlo predan svojoj pastoralnoj službi u korist svojih vjernika, koje je uvijek posjećivao. Ljudi ga se sjećaju kao nesebična svećenika, velikodušna, pažljiva prema svim ljudima, koji je branio one koji su optuženi da su bili ljevičari. Bio je vrlo duhovan redovnik, čovjek molitve, pun ljubavi prema euharistiji. Takva ga pamtimo!“

(Agencija „Fides“)

Talijanski je svećenik, član Reda manje braće franjevaca. Poslan je u misije u Salvador 1950. godine, gdje je pomagao vjernicima u evangelizaciji i izgradnji crkava.

Ubijen je iz vatrenog oružja ispred glavnog oltara u župnoj crkvi u San Juan Nonualcu, 14. lipnja 1980. Njegova kauza za kanonizaciju odobrena je 1999. godine od pape Ivana Pavla II., a 26. svibnja 2020. Sveta Stolica objavila je da je papa Franjo odobrio njegovu beatifikaciju kao mučenika in odium fidei.

Rođen je 28. siječnja 1923. u Mansuéu (Treviso, Italija) od roditelja Vittorija i Josefina, a na krštenju je dobio ime Sante. Školu je završio u svojem kraju. Ušao je u franjevački samostan u Motti di Livenzi, u provinciji Veneto, 1935. godine, a 16. rujna 1939. primljen je u novicijat i dobio redovničko ime Cosma. Privremene zavjete položio je 17. rujna 1940. Tad je poslan na studij filozofije u Samostan sv. Antuna u Udineu, ali zbog rata studenti su prebačeni u Samostan sv. Franje u Padovi. Tako se razdoblje njegova filozofskoga i teološkog obrazovanja poklopilo s Drugim svjetskim ratom.

ZA MISIJE I MISSIONARE

Nedjeljka Čorluka 700 KM * Vlč. Vinko Radić 1.000 EUR * T. K., Vogošća 30 KM * B. i M. 100 EUR * N. N., Banja Luka 50 EUR + 70 KM * Pizzeria Don Andjelo 50

KM * Sofija Mišanović 100 KM * Mato (Ilija) Miličević 200 EUR * Ana i Ivo Petrović 100 EUR * Kata Vidaković 50 EUR * Ante (Franjo) Jurić 30 KM * Emil Brajković 30 KM * Zrinka Drmić 50 KM * Župa Krapinske Toplice 200 kn + 200 kn + 120 kn kn + 50 kn * Sestre Benediktinke, Rab 100 kn * Župa Kozari Bok 1000 kn * Kćeri Božje Ljubavi, Koprivnica 200 kn * Mons. Ivan Milovan 500 kn * Karmelićanke, Marija Bistrica 600 kn * Župa Vrljika 100 kn * Milosrdne sestre sv. Križa 100 kn * Župa Molye 300 kn * Dominikanke, Zagreb 200 kn * Župa Prelog 2.000 kn * Župa sv. Marije Magdalene, Sela 1.000 kn * Ivo Marušić 100 kn + 100 kn * Zvonimir Vuković 60 kn * Anica Pušić 750 kn * Marinko Hudolin 200 kn + 200 kn * Filip Babić 142 kn * Mihaela Viskov 1.500 kn * Ivana Knežić 500 kn * Dragutin Matić 3.500 kn * Zdenka Podhraški-Relja 50 kn + 20 kn * Franjo Vrdoljak 200 kn * Hrvoje Cerovac 200 kn * Ante Matković 50 kn * Veron Hrvojić 100 kn + 100 kn * Sanela Kučar 100 kn * Veronika Valičević 50 kn * Davor Cindrić 600 kn * Zlatica Borojević 600 kn * Ivana Josipović 100 kn

ZA GLADNE, BOLESNE, GUBAVE I NAJ-POTREBITIJE:

Josip Kordić 100 kn + 100 kn * Vera Čargonja 300 kn * Župa Gornja Drenova 1.550 kn * Matija Knežević 100 EUR * Blaško Kivić 200 kn * Roko Srdarović 30 kn * Anka Rajković 100 kn * Jakov Justinić 150 kn * Vladimir Zelenika 50 kn * Marica Vrtarić 50 kn * Branko Dragojević 350 kn * Zlatko Glavaš 500 kn * Tomislav Škroza 200 kn * Zrinka Čale 300 kn * Dušan Tadić 100 kn * Luka Jandrić 200 kn * Davorka Šimanović 250 kn * Ljubica Lodeta Hoch 100 kn * Ante Sabljčić 200 kn * Dragutin Juraga 200 kn * Marija Radielović 200 kn * Antal Balog 20 kn * Pero Petanjak 100 kn * Željka Vodopija 200 kn * Zoja Zubčić 50 kn * Gordana Radošević 50 kn * Sandra Španić 200 kn + 200 kn * N. N. 235 kn * N. N. 200 kn * Jadranka Bačić-Katinić 100 kn * Veronika Radić 200 kn + 200 kn * Dubravko Dujmić 100 kn * Nada Alfirev 100 kn

SV. DJETINJSTVO – ZA DJECU U MISIJAMA – MISIJSKE KUTIJE:

Božica Praterner 50 kn * Darinka Gatar 65 kn * Marija Nikolić 50 kn * Marija Cerčić 500 kn * Marija Galić 50 kn * Lucija Poljak 100 kn * Sanja Nikčević 500 kn * Dinko Rogulj 200 kn * s. Karla Ivančić 500 kn

DJELO SV. PETRA – ZA ŠKOLOVANJE SVEĆENIKA U MISIJAMA:

Ivana Čilić 20 KM * Molitvena zajednica Emanuel Grude 350 KM * Bugojanski dekanat 180 KM * Ivanka Bencun 100 KM * Brankica Bule 60 KM * Dušana Tadić 200 kn * Nikola Crnković 1.000 kn * N. N. 245 kn * Janko Krznarević 1.000 kn * Tomislav Bilic 150 kn

ZA GLADNU I BOLESNU DJECU:

Hrvatska bolnica fra Mato Nikolić 24,30 KM * Jela Gajger 100 KM * Irena Šimić 30 KM * Nada Rupčić 50 KM * Nikola Sliškić 100 KM * A. O., Banja Luka 200 KM * Pava Marinčić 100 KM * Brankica Bule 50 KM * Daniel Deverić 50 kn * Margita Perica 500 kn * Nediljka Drmić 100 kn * Josip Rajčić 40 kn * Dubravko Tandarić 50 kn * N. N. 200 kn * Blagoje Kordić 100 kn * Katica Sučić 150 kn

ZA ŠKOLOVANJE DJECE U MISIJAMA:

Anda Mihalević 200 KM * Mario Perić 100 KM * Marko Perić 100 KM * Slavica Perić 100 KM * Josip Perić 100 KM * Ivanka Doko 25 KM * Komping d.o.o., 50 KM * Sestre Klanjateljice Krvi Krištove, Nova Topola 790 KM + 550 kn + 45 EUR * Marija i Janja Janjić 200 EUR * Dujkić d. o.o., Široki Brijeg 300 KM * Nada Vuković 50 kn * Dario Mavrić 100 kn * Josip Čović 70 kn * Danica Kristić 100 kn * Anda Svoboda 50 kn * Mihael Popinjač 100 kn + 100 kn * Josip Trbara 500 kn * Ivanka Boras 200 kn * Župa Murter 6.200 kn * Josip Jurić 1.600 kn

ZA BUNARE U MISIJSKIM ZEMljAMA:

T. K., Vogošća 30 KM * Zrinka Studen 50 kn * Nevenka Tolić 50 kn * Dragan Matijević 30 kn * Krešimir Delaš 500 kn * Dragan Matijević 30 kn + 100 kn * Ivan Kosić 76 kn * Bernarda Petrušić 100 kn * Pero Petanjak 50 kn * Zrinka Studen 50 kn * Marija Bobinac 100 kn

ZA AKCIJU PROTIV KORONE U MISIJAMA:

Jelka Ivekić 50 KM * Slaven Arambašić 60 KM * Željka Tukić 200 kn * Margita Perica 200 kn * Marina Kostanić Dabo 500 kn * Senka Đaković 100 kn * Mara Perić 70 kn * Zvonko Ivančan 100 kn * Ante Sabljčić 200 kn * Krešimir Katkić 50 kn * Maja Kodžić 400 kn

ZA MISIJE I GLADNE U DR KONGU:

Jela Šimičević 100 KM * T. K., Vogošća 30 KM * Anica Lovrić 20 KM * Ivanka Bencun 100 KM * Brankica Bule 50 KM * N. N., Banja Luka 50 EUR + 10 KM * Dario Časar 150 kn * Autoprijevoznik, Vl. Goran Čuljak 400 kn * Srećko Botrić 150 kn * Anka Vužnović 50 kn * Irena Šanjek 100 kn * Marija Vuković 100 kn * Stane Radulović 50 kn * Stipe Cizmić 50 kn * Lidija Petrač 70 kn * Blaško Kivić 200 kn * Matija Knežević 100 EUR * Nikolina Sabolić 650 kn * D. Delić 120 kn * Tomislav Škroza 200 kn * Vlč. Alojzije Asić 3.620 EUR * Marija Daniela Krnić 1.000 kn * Specijalistička ginekološka ordinacija dr. Biljana Tabak 100 kn * Kata Sabelja 100 kn * Mladen Crmeković 100 kn

ZA MISIJE I GLADNE U TANZANIJI:

Mara Jurić 70 KM * Borislava Kamšigovska-Šarić 5 KM * Ivan Šarić 10 KM * Autoprijevoznik, vl. Goran Čuljak 400 kn * Danica Ercegović 200 kn * Robert Skejić 150 kn * Marijan Petrin 100 kn * Anita Mikec 100 kn * Ivo Hrga 50 kn * Veronika Škegro 50 kn * Marijana Vilić 50 kn * Martina Oravec 120 kn * Tihana Martinović 20 kn * Zrinka Kelava 50 kn * Ana Pavković 50 kn * Silvija Ljubović 100 kn * Josip Spajić 50 kn * Majda Uremović 100 kn * Anto Rimac 100 kn * Marija Zečić 50 kn * Eva Damjanović 100 kn * Mira Bakula 50 EUR * Mirna Ivanić 10 kn * Fani Fiamengo 2.500 kn * Marina Spajić Brekalo 50 kn * Snježana Mikec 100 kn * Zdravko Tokić 1.500 kn * Marija Miloš 20 kn * Laura Brnić-Boće 440 kn * Karolina Brlečić 500 kn * Studio Akcent 150 kn * Ana Znaor Milohnić 100 kn * Pamela Banovac 50 kn * Ante Karačić 15 kn * Martina Pavelić Kačarić 30 kn * Anja Zoričić 100 kn + 100 kn

ZA MISIJE I GLADNE U BENINU:

Ljiljana Lukač 100 kn * Marica Laštro 400 kn * Dubravka Pavišić 50 kn * Marijana Jergović 600 kn * Apriori d.o.o. 750 kn * Ana Mrgan 100 kn * Vikica Šalić 300 kn * Zlata Omahen 200 kn * Kristina Jurković 200 kn * Slavica Bilandžić 100 kn * Anica Josić 200 kn

ZA MISIJE I GLADNE U RUANDI:

IMolitvena zajednica Emanuel Grude 350 KM * Ivan Prskalo 20 KM * Luca Kovač 50 KM * A. O., Banja Luka 200 KM * Romano Tripalo 150 kn * Igor Pivac 1000 kn * Srećko Botrić 150 kn * Stana Prskalo 150 kn * Zoran Zorica 100 kn + 100 kn

* Dominik voće d.o.o. 5.000 kn * Jurica Benzon 12.000 kn * Ivanka Maček 100 kn * Edda Juretić 50 kn * Matija Knežević 100 EUR

ZA MISIJE I GLADNE U ZAMBII:

Ilija Barbarić 40 KM * Marija Bartošek 300 kn

ZA MISIJE I GLADNE U UGANDI:

Župa Ponikve 10.000 kn * T. K., Vogošća 30 KM * Samostan sestara franjevki, Gornja Tramošnica 100 EUR * Ante Sabljčić 200 kn * Maja Marija Prelec 50 kn * Splitsko-makarska nadbiskupija 32.000 kn * Štefica Palošika 200 kn

ZA MISIJE I GLADNE U KAMERUNU:

Danica Butorac 200 kn * Agneza Kovačić 300 kn

ZA MISIJE I GLADNE U GANI:

Mirjana Šestak Jerković 40 kn * Željko Jerković 40 kn

ZA MISIJE I GLADNE U EKVADORU:

ozo Hrkač 50 KM * Autoprijevoznik, vl. Goran Čuljak 400 kn * Antun Brajković 100 kn * Verona Čurić 100 kn * Ivan Bošnjak 100 kn * Kornelija Balaz 150 kn + 150 kn

ZA MISIJE I GLADNE U BOLIVIJU:

Zora Tadić 200 kn

ZA MISIJE I GLADNE U NIGERIJU:

Danica Ercegović 200 kn * Ante Sabljčić 150 kn

ZA MISIJE I GLADNE NA HAITIJU:

Nikolina Petrović 10 KM * Župa Ponikve 10.000 kn * Mara Šišić 20 KM * Luca Anić 100 KM * Vlč. Miroslav Agostini 120 EUR + 100 KM * Božo Lovrić 30 KM * N. N. svećenik Vrhbosanske nadbiskupije 500 KM * A. O., Banja Luka 400 AUD * Ivo Lacić 7.000 kn

ZA MISIJE I GLADNE U RUSIJI:

N. N. 235 kn

ZA MISIJE I GLADNE NA ISLANDU:

N. N. 235 kn

ZA MISIJE I GLADNE NA SALOMONSKIM OTOCIMA:

N. N. 235 kn

ZA MISIJE I GLADNE U PERUU:

Ivanka Vidović 100 KM

ZA SVETE MISE U MISIJAMA:

Milan Komljenović 50 kn * Matija Knežević 100 kn * Timotej Vuković 400 kn * N. N. 2.000 kn * Kćeri Milosrda, Uskoplje 110 EUR * Jelena Veličan 400 kn * Marija Ana Gradiški 4.000 kn

ZA AKCIJU MIVA - MISIJSKA VOZILA:

Vrhbosanska nadbiskupija: Župa Kandija 400 KM * Župa Čardak 220 KM * Župa Lovnica 126 KM * Župa Gračac 387 KM * Župa Kiseljak 476 KM * Župa Gromljak 480 KM * Župa Presveto Trojstvo, Novi Travnik 920 KM * Župa Žabljak 350 KM * Župa Brčko 330 KM * Župa Obri 190 KM * Župa Gradačac 100 KM * Župa Dobrinja 110 KM * Župa Brijesće 50 KM * Župa Marijin Dvor 60 KM * Župa Zgošća-Kakanj 100 EUR * N. N. svećenik, Sarajevo 2.000 kn * A. Harča 20 kn * Klara Oštrić 800 kn * Ivanka Benjak 200 kn * Marija Bajčić 100 kn * Marija Čikojević Klasić 100 kn * Mihaela Svetec 60 kn * Župa sv. Antuna Padovanskog 2.106,5 kn

POŠTANSKE MARKICE I TELEFONSKE KARTICE:

Marija Freškura * Kćeri Milosrda, Zagreb * Danijela Štrunje

Preminuo o. Luka Lučić

ključio na Papinskom sveučilištu Gregoriana u Rimu (1968-1969). U međuvremenu je 29. lipnja 1968. u zagrebačkoj katedrali bio zaređen za svećenika. Prvu svećeničku službu dobio je u sarajevskom Bogoslovnom sjemeništu, gdje je bio duhovnik bogoslova i profesor od 1969. do 1972.

O. Lučić je već prije bio izrazio želju da pođe u misije. Zbog toga je i jedan dio teološkog studija obavio na engleskom govornom području. Na usavršavanje engleskoga odlazi 1972. godine, najprije u Irsku (Dublin), a zatim u Zambiju. Tri godine je poučavao na Nacionalnom zambijskom sjemeništu u Kabweu (1973-1976). Moralnu teologiju specijalizirao je u Berkeleyu, u Kaliforniji (1976-1979). Vratio se u Zambiju te je od 1979. do 1983. predavao moralnu teologiju u Lusaki. U tom razdoblju je pripisan Zambijskoj provinciji Družbe Isusove (g. 1980). Četiri godine je studirao na Akademiji "Alfonsiana" u Rimu, i nakon toga predavao moralnu teologiju i, po potrebi, druge teološke discipline na visokim bogoslovnim učilištima u Zambiji i Malaviju, odnosno u Lusaki (St. Dominic's Seminary, 1987-1994), u Zombi (St.

Peter's Seminary, 1994-1996) i Mangochi (St. John's Seminary, 1996-2006). Po umirovljenju, 2006. godine se vratio u Hrvatsku. Djelovao je u Kolegiju Družbe Isusove na Jordanovcu (2006-2010), u Novicijatu u Splitu (2010-2012), pa u isusovačkoj zajednici i župi sv. Ignacija u Sarajevu (2012-2019). Zbog liječenja se 2019. godine preselio u zajednicu na Fratrovcu u Zagrebu.

O. Luka je sve oduševljavao svojom vedrom naravi. Činilo se da u jednoj minuti može ostvariti komunikaciju s osobom iz bilo koje vjere, nacije i staleža, bilo to u ispovjedaonici, na tržnici, ili u redu pred pekarom. Volio se šaliti, a njegove priče iz afričke „misionarske torbe“ slušale su se u jednom dahu. Misionarsko zvanje je od početka do kraja živio s mnogo žara i vjernosti, pri čemu nikad nije spominjao nevolje i boljetice koje je prošao, a bile su brojne. Kao odgojitelj i profesor bitno je doprinio podizanju Crkve u Zambiji i Malaviju, a njegov razboriti sud izuzetno su cijenila isusovačka subraća, kao i pastiri mjesne Crkve. I staračke tegobe podnosio je strpljivo pa je do zadnjega dana jednostavno ponavljao koliko je sretan čovjek.

U Zagrebu, 26. rujna 2020. preminuo je blago u Gospodinu isusovac o. Luka Lučić, dugogodišnji misionar u Africi, u 82. godini života, 65. godini redovništva, 53. godini svećeništva. O. Luka Lučić rodio se u Morančanima kod Tuzle, 16. ožujka 1939. Klasičnu gimnaziju završio je u Nadbiskupskom dječjačkom sjemeništu na Šalati u Zagrebu. U novicijat Družbe Isusove stupio je 15. srpnja 1956. godine u Zagrebu. Nakon odsluženog vojnog roka (1959-1961), završio je trogodišnji studij filozofije na Filozofskom institutu Družbe Isusove na Jordanovcu u Zagrebu (1961-1964). Jednogodišnji praktikum obavio je kao odgojitelj u šalatskom sjemeništu. Teologiju je studirao najprije dvije godine na Teološkom institutu na Jordanovcu (1965-1967), zatim godinu dana u Kanadi (Regis College, Ontario), te četvrtu godinu za-

MISIJSKA KRIŽALJKA – STUDENI 2020.

Radosna vijest	Stožerna krepost	Trijeska	Opna	Stara mjera za težinu	Reći bez razmišljanja	Kiselina (lat.)	Zamjenica	Jelo od povrća	Igra vatrom za zabavu	E	Litij	Abrahamov sin	Osoba koja nosi naočale
Naš svetac i misionar	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Opoziv	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	Prijedlog Mjesto prvog Isusova čuda	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Neposlušni dječaci	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	Vanjskotrg. komora Mršavi, tanki	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	Aluminij Naprezanje	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Papiga	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	Osoba koja se rado udvara	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	Tona	<input type="text"/>	Žensko ime Mliječni proizvod	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	Rimski 5 Gospina majka	<input type="text"/>
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	Otok na Jadranu	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	Folija, korice Entitet u BiH	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	Prvo i 17. slovo
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	Riblja jaja Kalij	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	Zamjenica Kralj u šahu	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Svetkovina na kraju crk. godine	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Rješenja iz prošlog broja: SVETA TEREZIJA, SVETI LUKA.

